

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Jacobi Alvarez de Paz Opera

De Exterminatione Mali, Et Promotione boni - Libri quinque

Álvarez de Paz, Jacobo

Lvgdvni, 1613

Quanam ratione homo seipsum cognoscet. Cap. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77843](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77843)

est ergo, eum, qui seipsum non novit, non posse superbia maculam eluere, nec posse vestem Deo factis inuisam primi parentis exuere, ac ideo nec posse apud Deum nisi vilissimum & abiectissimum reputari.

Ne ergo, o homo, tempus in hoc impendas vt aliena cognoscas, ne totam vitam præcipiat meditatio elementorum, & cælorum, consideratio naturalium causarum, sed partem saltem illius in hoc colloca, vt illum cognoscas, propter quem alia facta sunt. Nec etiam ad te perueniens scruteris tua, sed potiùs (quod vilissimum est) enitere vt scruteris te. Noli considerare, nec admirari opes tuas, ingenium tuum, scientiam tuam, virtutes tuas, quæ omnia aliunde tibi venerunt, sed hæc omnia consideratione præteriens, & tegumentum stercoris aufertens, cura intelligere te. Si te intelligas, ex quadam parte te ipsum præ humilitate despicias; ex alia vero, ad reformandam in te Dei imaginem magni reputabis, & non in infimo loco constitues. Ad quod pulchra sunt illa verba Basilij: At ne vnus vspia comperitur, qui studium suum in hoc collocaet, se vt nouerit. Naturæ enim procliuitate prægestimus nosse cælum quid sit, quàm quid nos ipsi. Ne tu itaque contemnito quod in te admirabile lucaet.

Tuo quidem arbitratu parui es, & exilis momenti: at magnum quid esse te deprehendes, si primæ tuæ conditionis inuertis rationem. Ob hoc eminentis sapientiæ vir ille Dauid, quod probè nosset ad exactam iudicij libilem se appendere, & discutere, ait: Mirabilis facta est scientia, siue cognitio tua ex me.]

Artis enim tuæ solertiam, Deus, quæ in me conspicitur, simulatque sum oculis animi contemplatus, nimirum quanta sapientiâ corpus ipse meum compegeris, ex istius qualiscumque opificij perpensa apud me consideratione, opificem te esse eximium agnoui, & profus admirabilem. Sic Basilij. Vides hic, o homo, quodammodo cæci nati iteratum miraculum. Nam quomodo, si meministi, Dominus illi visum restituit? Fecit, inquit Ioannes, lutum ex sputo, & liniuit lutum super oculos eius, & dixit ei: Vade, & laua in natatoria Siloë.] O stupendum miraculum! Abiit cæcus ab ipso ortu suo, lauit, & statim vidit. Quid sputum, nisi lucem verbi Dei; quid terra, nisi humanæ conditionis vilitatem; quid lutum ex sputo & terra factum, nisi cognitionem nostri significat, quam Domini beneficio adipiscimur? Hoc lutum illinc Dominus super oculos cæci, cum homini suimet noticiam immitit. Eodem autem visum restituit; quia dum homini hæc sui notitia conceditur, ex hoc luto mirificè ad veram sapientiam, & ad Dei noticiam effertur. Mirabilis, inquit, facta est scientia tua ex me; nam dum me ipsum agnosco, ex hac notitia mei, ad tui, o Deus meus, notionem, siue contemplationem, assurgo. Lutum autem in Siloë, quod missus interpretatur, lauo, quia in te, Domine, qui missus fuisti ad redimendum nos, maculas meæ humilitatis abstergo. Hanc ergo noticiam habere curabo, vt ex me ipso alia à me fructuosè cognoscam, & te Deum meum ad amorem tui, & vitæ meæ emendationem intelligam.

Quanam ratione homo seipsum agnoscat.

CAPVT IV.

ST ergo res summi momenti notitia sui, qua à tot tantisque malis liberamur, & tot tantisque bona conquirimus. Quam vitæ sancti, qui non minori sollicitudine vera

A bona cupiunt, quàm falsa bona contemnunt, solliciti sunt vt hoc bonum cognitionis sui habeant, atque possideant. Et licet apud homines sapientissimi cogitentur, se tamen ipsos sapientes non iudicant, nisi cognitioni aliarum rerum sui noticiam tanquam vtiliorem adiciant. Scit vnusquisque eorum, se esse mysticum illud animal, de quo ab Ezechiele dictum est: Ipsum est animal, quod videram iuxta fluium Chobar; cui quadruplices vultus, quadruplicesque oculi inerat. Vnde subdit: [Quatuor facies habebat vnum,] scilicet vnumquodque animal. [Facies vna facies Cherub;] id est, bouis, nam cherub significat, agens curum: [& facies secunda facies hominis: & in tertio,] nimirum aspectu eiusdem animalis [facies leonis, & in quarto facies aquilæ:] quibus indicatum est debere iustum omnia quidem cognoscere, si potuerit; at inter alia se nequaquam ignorare. Sed o mira atque recondita facierum quadruplicium commemoratio! Facies vna, id est prima, facies Cherub, vel facies bouis, qui in terram aspiciens, vt eam aratro profcindat, indicat, o iuste; cognitionem tui. Primo namque debes te ipsum aspiceret, & aratro mortificationis euoluere, vt alia à te valeas vtiliter intelligere. Secunda facies hominis, proximi noticiam designat, quem, si prius tuas miseras deprehenderis, scies humaniter aspiceret, & non ad contemptum, sed ad benignitatem & ad misericordiam contemplari. Tertia facies leonis, ad notionem huius sæculi impuri refertur, quod leoninis oculis, id est atrocibus, aspiciendum est, ne suauiter conspectum ad suum te amorem alliciat. Quartâ facie aquilæ, Dei notitia signata est, quem, postquam te cognoueris, postquam proximo compassionem, & mundo odium tribueris, oculo puræ contemplationis intelliges. Sciunt ergo spirituales viri se hoc mystico animali depingi, ideoque primo loco sui noticiam exoptant, vt alia postea non ad ostentationem, sed ad animæ profectum intelligant. Et apud quidem hanc noticiam sui facie cherub audiunt esse signatam, quæ plenitudo scientiæ interpretatur. Quia summam sapientiam adepti sunt, si seiplos penitus agnoscant, ex qua tanquam ex basi cognitionis, per alias res quasi per quosdam gradus ad Deum cognoscendum ascendunt. Volo proinde, animam, ait Bernardus, primò omnium scire seipsam, quod id postulet ratio & vilitatis, & ordinis. Et ordinis quidem, quoniam quod nos sumus, primū est nobis: vilitatis verò, quia talis scientia non inflat, sed humiliat, & est quædam preparatio ad ædificandum.] Quid autem putas ædificandum esse? Non aliud certè quàm virtutes ipsas, quæ humilitati superpositæ te ad Dei contemplationem habendam disponent.

B Nec solum vnâ ex quatuor faciebus animal illud sui noticiam, quam iustus habere debet, sed & ipso motu designat. Vnumquodque, inquit, eorum animalium coram facie sua ambulabat. Quid enim est coram facie ambulare, nisi quenquam se sibi metipsum præsentem habere: In quo iusti (auctore Gregorio) ab impiis seceantur, quod illi coram facie sua ambulant, quia seiplos agnoscent: isti verò coram facie sua non ambulant, quia seiplos nesciunt. Eius verba sunt: Omnis etenim iustus, qui vitâ suam sollicitus aspicit, & diligenter considerat quantum quotidie in bonis crescat, aut fortasse quantum à bonis decrescat, iste quia se ante se ponit, corâ se ambulat, quippe qui vigilâter videt vtrum surgat, an desinat. Quisquis verò vitæ suæ custodiâ negligit, discutere quæ agit,

C **D** **E**

Ezech. 10. 14. 15

Bern. ser. 30. in Cant.

Ezech. 1. 12.

Greg. 10. 4. in Ezechiel. 10.

quæ loquitur, quæ cogitat, aut despicit, aut nescit, coram se iste non ambulat, quia qualis sit in suis moribus, vel actibus ignorat. Nec sibi metipsum præsens est, qui semetipsum quotidie exquirere atque cognoscere sollicitus non est. Ille autem veraciter se ante se ponit, sibi que in præsentia est, qui se in suis actibus tanquam alium attendit.] Et post pauca. Peruersi autem, sicut paulo antè iam diximus, coram facie sua non ambulant, quia ea, quæ agunt, nunquam considerant, ad interitum tendunt, in pravis actibus exultant. De quibus scriptum est: Qui lætantur cum malè fecerint, & exultant in rebus pessimis.] Sæpe verò iustus, qui eos conspiciat, deflet: sed ipsi phreneticorum more plangunt, & rident. Alij indigentibus de rebus propriis multa largiuntur, sed cum occasionis tempus inueniant, indigentes opprimunt, eosque, quibus voluerint rapinis, deuantant. Ponunt ante oculos cogitationis suæ bona, quæ faciunt, & non ponunt pessima, quæ committunt. Hi videlicet coram facie sua non ambulant, quia si sibi metipsum præsentem essent, cuncta subtiliter, quæ agunt, viderent, qualiter bona opera malis actibus perdant, agnoscerent, sicut scriptum est: Et qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.] De pertusulo quippe sacculo aliunde exit, quod aliunde mittitur, quia indiscretæ mentes mercedem, quæ ex bono opere acquirunt, non aspiciunt, quo ex malo opere perdat. Hæc vsque ille.] Si nos itaque iustis annumerari cupimus, iustorum more coram facie nostra ambulemus. Animus sollicitus puritatis suæ, semper sibi præsens sit, seipsum consideret, seipsum inspiciat, vt valeat suæ salutis prospicere. Sicut enim medicus prius ægroti qualitatem, & conditionem naturalem attendit, vt eius morbis medeatur: ita animus medicus sui, debet seipsum attendere, suas propensiones & motus agnoscere, vt valeat se apto medicamento curare. Nec sapiens sui ipsius medicus est, qui ad medelam sui non prius attentè cogitat quid ipse est.

Psalm. 2. 14.

Agg. 1. 6.

Job. 13. 23.

Si ergo tam utilis est hæc scientia noscendi seipsum, tamque propria iustorum, quoniam modo quibusque medijs homo seipsum agnoscat? Accipe responsum. Duobus, oratione & consideratione: oratione, vt à Domino hanc sui notitiam petat: consideratione, vt seipsum, quis & qualis sit, diligenter expendat. Oratio necessaria est, quoniam hæc notitia sui (vt iam diximus) donum est Dei: dona verò non quasi ex iustitia à donante extorqueamus, sed humili & intenta precatione ex misericordia postulamus. Et, si omnis sapientia à Domino Deo est, hæc sapientia propriæ notitiæ, omnium scientiarum vtilissima, ab alio quam à Deo esse non potest. Si ergo illam cupimus, oculos ad Dominum leuemus, & stantes ante ostium miserationis suæ, sine vlla intermissione pulsemus. Sol tenebras dilicit; salutem, veritatis splendor; errores, substantiæ rei intuitus pellit. Ad iustitiæ itaque solem, ad primamque & summam veritatem recurrendum est, vt offusam caliginem propriæ cognitioni obsistentem auferat, & radium lucis suæ, quo eos inspiciamus, immitat. Orabat sanctus Iob pro hac notitia sui, quando ita aiebat ad Dominum: Quantas habeo iniquitates, & peccata? Scelera mea & delicta mea ostende mihi.] Multa, & grama patior, ô Domine, & tot calamitatibus afflictus intereo. Aperi igitur me mihi, & quid in me lateat, quod tuam maiestatem prouocet ad indignationem, ostende. Homosum, humani à me nihil alienum puto. Scio

A homines sæpe iniquitates admittere, quibus lædunt proximos; aut peccata, quibus suam naturam dedecore afficiunt, seipso occidunt: aut scelera, quorum malitiâ quasi ex professo in tuam maiestatem insurgunt: aut delicta: nam quæ facere debuerant, omittunt. Quid horum ego feci, vt sic me punias, vt sic me multiplici amaritudine & dolore consumas? Obuerfentur ante oculos meos excessus mei; pateat iam mihi ingratitudo mea, vt mala mea iusta detestatione reiciens, tuam miserationem; ac tantorum malorum depulsionem promerear. Si autem nihil fortassis horum admisi, innocentiamque seruaui, [cur ita faciem tuam abscondis,] cur ita mihi indignaris, & opere, ac vltione terribili, [arbitris me inimicum tuum?] Ecce quomodo sanctus hic vir sui cognitionem postulabat? sicque & nobis petenda est, vt in hac disciplina proficiamus, & ad Dei notitiam euolemus. Neque enim incongruè dixit quidam doctor, montem, in quo Christus transfiguratus apparuit, esse homini cognitionem sui, quia si iste seipsum agnoscat, seque despiciat, saluator, vt eum releuet, illi suam gloriam reuelat. Qui verò præit, & ducit Apostolos ad cliuum montis huius, non est alius quam ipse saluator, quia nisi ipse nos doceat, & nostram vtilitatem aperiat, nunquam nobis plenè innotescet. Ac proinde orandus est, vt ad montem nos ducat, & lucem ad hanc scientiam salutarem capessendam ipse concedat.

n. 14.

C Consideratio etiam conditionis propriæ ac propriæ miseriæ nobis opus est, vt nos ipsos cognoscamus. Aliarum enim rerum notitiam attendita earum meditatione conquirimus, & ille melius eam assequitur, qui attentius naturam & qualitates rerum cognoscendarum perferatur. In hoc autem similis est cognitioni aliarum rerum nostra cognitio, quod vt habeatur, altam & intentam meditationem requirit. Docet autem optimè Hugo Victorinus, quid homo de seipso meditari debeat, vt aliqua ex parte seipsum agnoscat. A te, inquit, incipiat cogitatio tua, & in te finiatur: nec frustra in alia distendaris, te neglecto. Præter salutem tuam nihil cogites: quoniam in acquisitione salutis tuæ nemo est tibi germanior, nemo propinquior teipso. Si verò aliud cogitationi tuæ se offerat, quod non quoquomodo ad tuam ipsius salutem pertineat; illico despice, & expue: vt semper te possis inspiciere, & de cognitione tui, venire ad cognitionem Dei. Agnoscere se debet homo, ad quæ bona sit naturaliter promptior, vel ad quæ mala procliuor; quibus studiis debeat vehementius insistere, contra quæ mala debeat instantius vigilare: quibus exercitijs valeat melius promoueri: quibus vitis valeat facilius corrumpi, quibus culpis subiaceat; vel quibus meritis emineat, & quid pro his penæ vel præmij expectare debeat: quantum quotidie proficiat, vel deficiat: cum quanta animi industria satagat præterita mala flere, præsentia declinare, futura præuenire: cum quanta animi constantia studeat reparare bona amissa, custodire & multiplicare possibilia. O quam necessaria discussio, & quam miranda speculatio; tot animi virtutes, tot eius exercitationes, tot eius studia vel merita præ oculis habere, & huiusmodi contemplationi diutius inharere! Suspende ergo animum tuum, ab inferiorum amore; ne forte de sublimibus ciectus, & de loco voluptatis à propria concupiscentia abstractus, & illectus, post concu-

Fig. 3. de anim. c. 43.

piſcentias

De P. 2
Tom. 11

PROV. 4
13.

placencias tuas eat, & vagus fiat, & profugus super terram. Denique si cupis implere Dominicum praeceptum: Omni custodia serua cor tuum.] Nescit enim quid de spiritu angelico, quid de spiritu diuino sentire debeat, qui suum prius non cogitat. Nihil recte existimat, qui seipsum ignorat. Nescit quam sub pedibus suis omnis mundana gloria subiacet, qui conditionis suae indignitatem non pensat. Haecenus ille.] Et quidem ex his iam habebit homo aliqua, quae de seipso cognoscat. Sed ad plenam sui notitiam, oportet ut non tantum mores suos, sed & naturam consideret. Nam mores nostri per se sumpti, satis nostrae paruitatis & imbecillitatis nos admonent, sed naturae adiuncti, multo efficacius ad propriam cognitionem & despicientiam inducent. Quid enim miserius, quam naturam infirmam, vitiis, quibus impotentior fit, subiaceret, & virtutibus, quarum praesidio aliquantulum roboratur, non affici? Quid calamitosius, quam hominem rerum temporalium onere pressum temporalia diligere, & rerum caelestium amore à multis malis exoneratum eas non appetere? Quid magis rifu, aut potius fletu, dignum, quam creaturam, statu ac conditione paruulâ, suam exiguitatem, pro posse, contegere, & sublimitatem, quam non habet, ostentare? Duo igitur de homine inquirenda sunt; alterum, quis & qualis sit in natura: alterum, quis & qualis in moribus inueniatur.

Duobus autem modis possumus naturam & mores hominis inuestigare; primo quidem absolute (ut aiunt) & in se secundo vero, per comparationem ad alia. Haec secunda consideratio longa satis est, & non admodum difficilis, si modum huius inuestigationis manifestemus. Qui in hoc constitutus est, ut considerata aliarum rerum perfectione multiplici, inquiramus quantum aut omnino, aut ex parte aliqua hominis perfectionem excellat. Conferat se homo cum Deo, & si aliquid vilius nihilo excogitare, aut fingere poterit, eo se viliorem & abiectiorem reperiet. Est namque hominis ad Deum prorsus infinita distantia. Ille, insipiens, hic infinita sapientia; ille, iniquitatis plenus, hic, infinita bonitas, & immensa sanctitudo; ille, supra quam cogitari queat, impotens; hic, infinitè potens; ille, vanitas, quia vniuersa vanitas omnis homo viuens; hic, prima & summa veritas; ille ipsum non esse, quoniam de se nihil est; hic, ipsum esse, & plenitudo omnis entitatis & perfectionis, qui de se ab aeterno & in aeternum est. Et hunc tu, ô Domine, sustines, hunc expectas, illius flagitia dissimulas, supra quem [multum valere tibi soli supererat semper, & virtuti brachij tui quis resistit? Quoniam tanquam momentum statera, sic est ante te orbis terrarum, & tanquam gutta totis antelucani, quae descendit in terram.]

Conferat se deinde homo cum angelis, & se vilissimum & abiectissimum inueniet. Angelus est incorporeus, & spiritus, natura purissimus; homo corporeus, aut (si mauis) spiritus imperfectus carni misus. Ille immortalis, iste mortalis. Ille, corporibus multis, quibus aliquando vestitur, ad obsequium vtens; iste, vnum corpus, quod partem sui gestat ad onus importabile vsque ad mortem ferens. Ille, habitator caeli, hic terrae; ille, vno impetu, & velocius quam in ictu oculi, mundum peragrans; iste, tardis passibus, & non sine lassitudine & necessitate vectoris, itineris tantillum conficiens. Ille; sapientissimus simplici quodam intuitu, & similitudinibus rerum ab ipsa creatione habitis, omnia naturalia & vniuersa ex supernaturalibus sibi reuelata cognoscens; iste rudissimus cum discursu, & magno labore, & speciebus per sensus ac-

A quisitis vix aliquas veritates intelligens. Ille, voluntate rectissimus, nihil vile, nihil terrenum diligens; iste, voluntate volubilis, rebus impuris & terrenis inharens. Ille, creatus in gratia per breues morulas immensam beatitudinem meruit; iste, post lapsum primi hominis generatus in culpa, post multos annos, & non sine magnis periculis ex gratia felicitatem acquirit, & saepe per culpam & oleitantiam in aeternum amittit. Ille, naturaliter in bono, quod semel voluit, perstat stabilis; hic, omni aura leuior, & palea instabilior, bonum millies deserit, millies reperit, & nunquam in eodem proposito & voluntate peristit. Ille tandem diues est sapientia, diues potestate; diues rectitudine, qui apud Deum, locum amici familiarissimi, & iudicis, ac gubernatoris suae domus obtinet; hic omnibus bonis indigus reus est, & multorum peccatorum sibi conscius ab illo tanquam à custode, à paedagogo, à iudice pender. **Q**uis non apud angelum se deiciat, quem Ioannes Euangelista, & Apostolus Domini, post tam illustres reuelationes acceptas, & post tantam lucem diuinae maiestatis habitam adorare voluit, nisi ab ipso angelo fuisset prohibitus? Et postquam audissem, inquit, & vidissem, cecidi vt adorarem ante pedes angeli, qui mihi haec ostendebat.] Prohibitus est autem illis verbis: [Vide ne feceris.] Vel, ne aliquod signum adorationis Deo debita daretur illi (vt Augustinus & Thomas Aquinas indicant) vel, ne ante se procumbentem aspiceret illum, qui licet natura minor, tamen erat aequalis in gratia.

C Ac si conferat se homo non iam cum angelis beatis, sed etiam cum ipsis daemionibus, in multis, his impuris & miseris creaturis supponitur. Si enim naturas rerum spectes, certum est, daemionem naturâ esse homine superiorem, siquidem per culpam, nec naturam angeli perdidit, nec vires naturales intelligentiae, voluntatis, aut potestatis amisit. Si vero mores intuearis, saepe homo est ipso daemone infelicior atque miserior. Nonne infelicior diabolo, qui seruit diabolo, & mancipium est diaboli? Et quidem: quoniam in statu infelicitatis, nihil infelicius quam misero & infelici seruire. Nonne infelicior daemone, qui cum possit eius damnationem euadere, vltro se in damnationem ingerit? Et sane, quoniam magna miseria est miseriam contra voluntatem pati, sed maxima miseria est miseriam voluntarie complecti. Nonne infelicior daemone, qui pluribus modis peccandi in Deum suum creatorem insurgit? Sed talis est homo, nam licet omnia peccata possint esse in daemionibus secundum reatum, & secundum desiderium, non tamen secundum actum: qui cum corpore careant, peccatis luxuriae & gulae fœdari non possunt, nec etiam peccatis auaritia aut accidia infici, quia nec opes nostras, sibi nec necessarias, nec vtilis, cupiunt, & in his quae agunt, laborem ex corpore prouenientem non sentiunt. At homo praeter peccata merè spiritalia superbiae, & inuidiae, & irae, quorum actus sunt in daemionibus, luxuria & gula fordatur, & auaritia atque accidia inficitur, vt quanto maior est in eo peccatorum copia, maior etiam quodammodo sit ipsius calamitas atque miseria. Ac tandem homo si à Deo deferatur, nocentior est daemone. Idque sonant illa verba Chrysostomi: Homo malus, peior est quam ipse diabolus. Diabolus enim si videat iustum, non est ausus ad eum accedere; homo autem malus quamuis hominem sanctum viderit, non solum illum non timet, sed adhuc magis contemnit. Non enim diabolus homini praestat virtutem, sed homo diabolo. Atma enim diaboli est malus homo.

D

E

Apo. 22.
8.9.

Aug. 99.
in Gen. 1.
61. & lib.
20. cont.
Faus. c.
21.
D. Thom.
2. 2. q. 84.
ar. 1. ad 1.

Vide D.
Thom. 1.
P. 2. q. 63. ar.
2. in cor.
Pore.

Chry. in
imperfe.
Ho. hom.
24.

Sap. 11.
22. 23.

Sicut enim homo sine armis non potest aliquid facere contra hostem, sic diabolus etiam sine homine non valet aliquid contra sanctos. Sic ille. Nec poteris, o homo, te excusare, & daemone praefere, ex eo quod nunquam in has & similes iniquitates incurteris. Aliud enim est quod ex gratia & beneficio Dei te protegentis habes; aliud vero quod ex natura tua a protoparente infecta possides. Ex parte enim naturae in qua regnat fomes peccati, & ardor malae concupiscentiae, ad haec & maiora flagitia propensus es, quibus ipsos daemones imitatis, & aliquando malitia praecellis. Si vero Deus per gratiam suam his te malis exemit, & virum bonum & studiosum effecit, non est cur in te ipso glories. Da igitur gloriam Deo, & te ex te daemone imitatore, ex Dei vero gratia, Christi membrum agnosce.

Nec solum ex comparatione ad res superiores, verum & ad res se inferiores homo sui cognitionem, & materiam humilitatis eliciet. Nam si sui & brutorum animalium collationem faciat, necesse est ut in multis primatum eis tribuat. A nonnullis animantibus aliquibus virtutibus naturae superatur. Nam, ut Augustinus ait: Multae bestiae vincunt nos homines acrimonia sensuum, & motu facilissimo, atque celerissimo, & valentia virium, anossilima firmitate corporum. Quis hominum videndo aequabitur aquilis & vulturibus? Quis odorando, canibus? Quis velocitate lepore, ceruis, omnibusque aibus? Quis multum valendo, leonibus & elephantis? Quis diu viuendo, serpentibus, qui etiam deposita tunica senectutem deponere, atque ad iuuentutem redire perhibentur: Sic ille. Sed si generaliter animalia consideremus, illa ex utroque matris vestita nascuntur, homo nudus: illa, ad sui defensionem, & ad hostes propellendos armata; hic, inermis, & periculis magnis ac multis expositus, illa, naturaliter notitia ciborum, & medicamentorum sibi necessariorum, instructa; hic, tam ignarus, ut paruulus fame pereat, nisi vberibus illum nutrix admoveat, & adultus saepe noxia, & mortem afferentia, pro vitibus & vitam seruantibus fumar; illa, aut illorum plurima, vitam satis diuturnam habetia, ducentorum aut trecentorum annorum, ut Philosophus, de elephantibus & ceruis affererat; hic, per breue tempus, & plenus malis, perdurat; illa denique, tanquam robustiora & ditiora, paucis egent; hic vero, tanquam infirmus & pauper, multis indiget. Sed si imaginem reipublicae in quorundam animalium congregationibus aduertamus, manifeste videbimus eas nostrarum rerum publicarum esse magistras. Quis enim non miretur ordinem apum, sollicitudinem formicarum, ad quas sapiens pigros mittit, ut sapientiam discant; & locustarum agmina, sine villo rege, aut duce, ita composita, ut ab imperatore expertissimo instructa videantur? Quando reipublicae nostrae tam indurptum ordinem, tam indefessum laborem, tam seueram otiosorum punitionem custodierunt? Quando scita sua, & leges a maioribus latas, tam sine vlla transgressione seruarunt? Perspectis quoque in animalibus vitiorum ac virtutum vmbis, reperiemus, animalia vitis ab hominibus vinci; e contra vero homines ab animalibus, virtutibus superari. Est enim homo saepe leone crudelior, tigride audacior, mulo insolentior, equo inanior, lupo rapacior, lepore timidior, vulpe versutior, asino stolidior, haedo fastidiosior, atque salacior. Rem exaggero si non Chrylostomum mea dicta confirmantem adduxero. Exponens enim illud: Attendite vobis ab hominibus, sicut ait: Ita dixit, attendite vobis ab hominibus quasi a quibusdam pessimis malis, & super omnia mala malis. Nam si non quasi homines acculans dixisset, sufficeret illi dicere,

Aug. 8. de ciuit. c. 15.

Matt. 10. 17. Chrys. ho. 24. in Matt. in imperfect.

A attendite vobis, tradent enim vos. Nunc autem addidit, attendite vobis ab hominibus ostendete volens, quia praeter omnibus malis homo est pessimum malum. Nam si bestiis comparare volueris eum, peiorem inuenies eum. Bestia enim, quamuis sit crudelis, tamen quia est irrationabilis, declinabitur ab homine crudelitas eius. Homo autem crudelis cum sit, & rationabilis, non facile euadetur crudelitas eius. Si comparaueris hominem serpenti, peiorem inuenies hominem; quoniam serpens etsi maliciam habet, tamen hominis timorem habet. Ideo si quem absconse potuerit, mordet; si autem non potuerit, fugit. Homo autem & maliciam habet serpentis, & timorem non habet, sicut serpens. Ideo quamuis non habet tempus, latet sicut serpens; si autem inuenierit, irruit sicut bestia. Adhuc autem anguis, si quidem iritata non fuerit, in silentio transiit. Homo autem & non irritatus insanit, & magis superciliosus insanit, a quibus non fuerit irritatus. Haec ille. Quod autem dictum est de vitiorum imagine in animalibus reperta, dici potest & de vmbra virtutum, quod scilicet nunquam, aut raro virtutes verae nostrae, virtutes illorum fictas affleuntur. Prudentia animalium in cauendis malis atque periculis, & in quaerendis bonis, & ad sustentandam & seruandam vitam necessarii, est admirabilis, & nullis defectibus subiacens, cum tamen nostra incerta sit, & saepe nos fallat, atque decipiat. Iustitia eminent, & nobis se praefertunt, quia nihil proprium possident, & sine aliorum iniuria sunt paucis, & ad vitam necessariis, contenta. Fortitudine excellunt, quia sine vlla timiditate se ab aduersariis tuentur, & multorum nos fugat, & nobis timorem incutiunt. Temperantia superant, siquidem ad solam necessitatem comedunt cibos a natura sibi paratos, non vt nos qui ad voluptatem saepe delicias manducamus, saluti corporis officentes, & coquorum arte dispositas: & solo prolis generandae appetitu, certis temporibus, & moderate, mas & foemina in vnum coeuiunt. Quid de eorum pace dicam, cum nunquam animalia cum aliis sui generis bellum gerant? Quid de fidelitate, qua equi, & canes nos rubore suffundunt? Quid de gratitudine, qua exigua beneficia, multo melius quam nos ingentia, recompensant? Siliceret nobis in his enarrandis expacari, longum satis tractatum cuderemus. Legat, qui vult Origenem, Basilium, & Ambrosium, in his libris, quos super Genesim ediderunt, & Philosophos de rerum naturis disputantes, & mirabilia, quae ipsum humilient, inueniet.

B Res tandem inanima in multis hominem longe post se relinquunt. Caeli superant eum magnitudine, perpetuitate, loco, lumine, ordine, pulchritudine. Elementa, excellunt agendi efficacitate, resistendi potestate, contrarij sibi proximi sustententia, & obsequij nobis exhibitae utilitate. Mitta, tum imperfecta tum perfecta eminent decore, duratione, contrariarum qualitarum, quae ea destruant, vacuitate. Quid enim cadidius niue, simplicius pruina, illustrius gradine? Quid fortius ferro, durabilius argento, incorruptibilis auro? Quid lapidibus pretiosis purius, aut gemmis illibatiis, quas nulla insolens qualitas fuscet? Arbores, & plantae, quae cum animantibus computantur, praestant multiplici virtute languores curandi, frondibus, floribus, fructibus, quarum semina non sunt visui foeda, nec cogitationi horribilia; quarum generatio est pura; quarum augmentum & conseruatio sine aliorum iniuria.

C Homo igitur seipsum ad humilitatem, facta sui ad res creatas collatione cognoscat, & in quo superetur, peruideat, & in quo erudiat, aduertat. Quem quidem modum cognoscendi, a diuinis scripturis acc-

cepimus.

Prov. 6. 6-8. cepimus. Id enim sonant illa verba: Vade ad formicam, & piger, & considera vias eius, & discite sapientiam: quæ cum non habeat ducem, nec præceptorem, nec principem, parat in æstate cibum sibi, & congregat in messe quod comedat. *Et illa: Miluus in cælo cognovit tempus suum: turtur, & hirundo, & ciconia custodierunt tempus aduentus sui: populus autem meus non cognovit iudicium Domini.* *Et rursus illa: Considerate lilia quomodo crescunt, non laborant, neque nent: dico autem vobis, nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut vnum ex istis.* *Et paulo antè: Considerate coruos, quia non seminant, neque metunt; quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos.* *Et iterum illa: Terra sæpe venientem super se bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis, à quibus colitur: accipit benedictionem à Deo: proferens autem spinas ac tribulos, reproba est, & maledicto proxima; cuius consummatio in combustionem.* *Et sic sunt alia sexcenta. Hæc cognitio nostri per comparationem ad alia siue animata, siue inanimata, vtilissima est, sed longè vtilior ea, quæ seipsum in specie aut absolute cognoscit. Ad quam notitiam habendam considerandum est tria esse in homine, naturam, potentiam, & actionem, quæ magnopere eius inquisitioni seu perscrutationi deseruiunt. Quæ cum non sint perpetua, sed temporalia, ad tria tempora, præteritum, præsens, & futurum referenda sunt. Quodlibet igitur horum trium sub his tribus temporibus consideratum, tres interrogationes excitat; atque adeo nouem erunt interrogationes, quibus si verè respondeamus, nostri cognitionem satis manifestam eliciemus. Inquirat ergo quisque apud semetipsum quid fuerit homo? Quid sit homo? Quid futurus sit homo? Ac deinde quid poterit homo? Quid nunc possit homo? Quid posthac poterit homo? Ac tandem, quid fecerit homo? Quid nunc faciat homo? Quid in futurum facturus sit homo? Si homo nouem veritates sub his interrogationibus latentes inuenierit, satis habebit ad manum vnde se cognoscat, & vnde se apud Deum hominèque deiciat.*

Quid fuit Homo.

CAPVT V.

Vt aliquem laudare, aut vituperare agrediuntur, ab eius progenitoribus filium orationis incipiunt, vt vel illorum nobilitatem, & gesta præclara illi tanquam gemini optimæ radicis tribuant, vel ob ipsorum flagitia sempiternam ignominiam notam inurant. Licet autem nos nec hominè laudatione prosequi, nec vituperatione afficere, sed synceram veritatè propalare velimus, viâ hanc ab aliis tritam ingredimur, vt conditionis nostræ notitiam assequamur. A quasi parentibus ergo, & auis, & proavis hominis incipiat oratio; qui, & quales illi fuerint omnibus innotescat, videatque ille, & iudicet an ex hac parte aliquam habet materiam glorianti. In parentibus ac progenitoribus fuit homo tanquam in illis, à quibus naturam accepit, at in seipso est; & quia prius est fuisse, quam esse, expendamus serio quid fuerit, vt postea videamus quid sit. Constat autem homo corpore corruptibili, & animo corruptionis experte; ex quibus velut ex duabus partibus coagmentatur. Et certum est, causam effectricem vtriusque partis, perinde atque omnium aliarum rerum tum visibilibus tum inuisibilibus, esse Deum, qui hominem, vt ipsi seruiret, ipsoque fuereetur, efformauit, & ad sui imaginem fecit. Scitote, in-

A quit Plaltes, quoniam Dominus ipse est Deus: ipse fecit nos, & non ipsi nos. *Et sanctus Iob: Vocabis me, & ego respondebo tibi: operi manuum tuarum porriges dexteram.* Postquam ex hac vita decessero, & multis sæculis in sepulchro iacero, & animus meus à corpore separatus in loco à te præparato subsiterit, tandem adueniente resurrectionis die, vocabis me *[in iussu & vocè archangeli, & in tuba Dei,] & ego libentissimè tuæ voci parebo, atque vt tibi altem, resurgam. Libenter, inquam, obediam, quoniam vox non erit ad damnationem (vt spero) sed ad salutem, meque, qui opus sum manuum tuarum, singulari amore proteges, & quasi data dextera ad eum subleuandum, cui casus imminebat, ab æterna pena impiis præparata defendes. Est igitur homo opus Dei, quemadmodum & reliqua creata omnia, licet ad finem altiore, quàm res rationis expertes, & ad æqualem cum angelis ordinatus, vt scilicet Deum suum agnoscat, eum diligat, ei obediat, & visionem ac possessionem eius in præmiû sui laboris obtineat. Ex quo profectò non modicam ansam habet hominis suæ iniquitatis cognoscendæ, & humilitatis captandæ, qui inter vniuersas res creatas suo creatori solus ingratus est, qui cognitionem eius, quem inanimata sentiunt, perdidit, & opera manuum suarum pro diis coluit, qui amorem suum, spreto summo bono, in fictis bonis collocauit, qui Domino suo obedire contempsit, & tandem hæreditatem illam æternam, & optimam, sibi paratam amisit. Sed de hoc aliàs. Nunc verò ommissa esse cetera causa, ad id, ex quo factus est homo, oculos conuertamus, & quid fuerit repetiemus.*

B Homo, quoad corpus, ex vtilissima quadam materia factus est, quam ob honestum pudorem nominare non licet. Eam generali nomine omnibus initiis ex parte materiae communi semen appellamus, & ad maiorem expressionem humanum semen dicimus. Hoc nomine ad hanc rem explicandam vsus est Salomon. Decem mensium tempore coagulatus sum in sanguine, ex semine hominis, & delectamento somni conueniente. *[Sanguis maternum semen significat, quod subrubieundum esse dicitur, cum paternum sit albius atque candidius. Vtrumque autem non sine impura delectatione deciditur, quæ proinde somno comparatur, quia & rationem ligat, & pro eo spacio temporis generantes similes belluis facit, & instar somni citò perficitur, & euanescit. Istam materiam Bernardus ita descripsit. Quid sum ego? Homo de humore liquido. Fui enim in momento conceptionis de humano semine conceptus: deinde spuma illa coagulata, modicum crescendo caro facta est.]* *Et quamuis non deceat in re tam fœtida diutius consideratione immorari, sed potius ab ea citò transire; tamen parcendum est tãtisper rubori, & hoc cœnum paululum mouendum, etiã fœteat, vt homo naturale solum suum, ac egregia initia cognoscat. Materia huic multis nominibus arborum & plantarum femina præferuntur. Primò, quod hæc munda sunt, & sine vllò horrore in sinum mittuntur, oculis videntur, & manibus atteruntur: illa verò materia ad eò impura est, & fœtida, vt nec manu tangi, nec oculis sine rubore aspici possit. Secundò, arborum femina purissima quadam emanatione procedunt, sed materia hæc emanat nõ sine pruritu carnis, feruore libidinis, & fœtore luxuriæ. Ideo conceptio hominis tenebras amat, & tanquam res obscœna, & quæ genitori ignominia est, lucè fugit, & aliorum etiam familiarissimorum aspectu exhorret. Tertiò, femina arborum, atque etiam animalium nullo peccato, nullaque iniquitate inficitur: at hæc materia, eiusve emanatio, sæpissime aliquo peccato, saltè leui, fœdatur, quod parètes ex nimia*

Iob 14. 15.

1. Thess. 4. 15.

Sap. 7. 2.

Bern. in meditat. c. 2.

Psal. 99. 3.